

FACEBOOK IJTIMOIIY MESSENERJERINING SALBIY TA'SIRLARI VA BOLA SHAXSIYATIGA TAHDIDLARI

G'iyosiddinov Muhridin Qobuljon o'g'li

O'qituvchi

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

Namangan filiali

G-mail: giyosiddinvmuhridin1@gmail.com

Tel raqam: +998-93-290-33-11

Annotatsiya. Maqolada Facebook messenjeri orqali amalga oshirilayotgan virtual muloqotning bolalar va o'smirlar shaxsiyatining shakllanishiga ko'rsatishi mumkin bo'lgan salbiy ta'sirlari tahlil qilinadi. Internet vositalarining noto'g'ri ishlatilishi, yoshga mos bo'lmagan kontent, raqamli zo'ravonlik, shaxsiy chegaralarning buzilishi hamda ijtimoiy taqqoslash sindromining bola ruhiyatiga ta'siri tahliliy va empirik jihatdan yoritiladi. Tadqiqot natijalariga tayangan holda bola shaxsini himoya qilish bo'yicha aniq psixopedagogik va axborot xavfsizligi tavsiyalari ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: Facebook, raqamli xavf, bola psixologiyasi, virtual muloqot, shaxsiy taraqqiyot.

Аннотация. В статье рассматриваются негативные последствия общения детей через Facebook Messenger. Анализируются риски воздействия цифрового контента, включая кибербуллинг, нарушение границ личности, снижение прямой коммуникации и формирование комплекса неполноценности. Представлены как теоретические, так и эмпирические данные, подтверждающие влияние социальных медиа на детскую психику. Предлагаются рекомендации по защите детей в цифровой среде.

Ключевые слова: Facebook, цифровая угроза, психология ребёнка, виртуальное общение, личностное развитие.

Abstract. This article analyzes the negative impacts of Facebook Messenger on children's personality development. It explores the risks of inappropriate content, cyberbullying, identity invasion, reduced real-life interaction, and social comparison syndrome. Both theoretical insights and empirical data illustrate how virtual communication affects psychological well-being. The paper ends with practical recommendations for ensuring child safety in the digital space.

Keywords: Facebook, digital threat, child psychology, virtual interaction, personality development.

1. Kirish

XXI asrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hayotning barcha sohalarini raqamlashtirdi. Xususan, ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlar yoshlar va bolalar orasida asosiy muloqot vositasiga aylandi. Facebook messenjeri bugungi kunda 13 yoshdan kichik foydalanuvchilar orasida ham ommalashmoqda. Ammo bu vositalar bolaning shaxsiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan omillarni ham o'z ichiga oladi.

Zamonaviy psixologik va pedagogik adabiyotlar shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli aloqa vositalaridan noto'g'ri foydalanish ijtimoiy izolyatsiya, hissiy beqarorlik, o'zini past baholash va depressiv holatlar bilan yakunlanishi mumkin (Livingstone & Helsper, 2007). Ushbu maqola aynan Facebook messenjerining bola shaxsiyatiga ko'rsatadigan salbiy ta'sirlarini aniqlash va ularga qarshi chora-tadbirlar ishlab chiqishga qaratilgan.

2. Tadqiqot usullari

Tadqiqot quyidagi metodlar asosida amalga oshirildi:

Nazariy-tahliliy metod – ijtimoiy psixologiya, raqamli xavfsizlik va bolalar psixologiyasi bo'yicha 15 ta xorijiy va milliy adabiyotlar tahlil qilindi;

Empirik kuzatuv – Namangan viloyatidagi umumta'lim maktablarida 11-14 yoshli 60 nafar bola ishtirokida Facebook messenjeridan foydalanish odatlari kuzatildi;

So'rovnoma usuli – ota-onalar (n=45) va maktab psixologlari (n=12) o'rtasida so'rov o'tkazildi;

Kontent-tahlil – bolalar o'zaro almashgan 300 dan ortiq xabar mazmuni ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan baholandi.

3. Natijalar

Tahlil natijalariga ko'ra, Facebook messenjeri orqali bola shaxsiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillar quyidagilar:

3.1. Yoshga mos bo'lmagan kontent

So'rovnoma natijalariga ko'ra, bolalarning 42% i 18+ mazmundagi kontentni Facebook messenjeri orqali ko'rganini tan olgan. Bunga zo'ravonlik sahnalari, odobsiz memlar va nojo'ya reklama materiallari kiradi.

3.2. Kiberzo'ravonlik (cyberbullying)

O'rganilgan respondentlarning 38% i kamida bir marta masxara qilish, haqoratli xabar yoki tahdidga duch kelgan. Bu holat bolalarda ishonchsizlik, yolg'izlik va tajovuzkorlik hissini kuchaytirgan.

3.3. Shaxsiy chegaralarning buzilishi

25% bola o'ziga begona shaxslar tomonidan shaxsiy rasm yoki ma'lumot so'ralganini bildirgan. Bunday aloqa shakli bola xavfsizligini bevosita tahdid ostiga qo'yadi.

3.4. Virtual muloqotning ustunligi va ijtimoiy izolyatsiya

Foydalanuvchilarning 60% dan ortig'i real hayotdagi muloqotdan ko'ra, messenjer orqali muloqotni afzal bilishini bildirgan. Bu esa hissiy va ijtimoiy moslashuvni susaytiradi.

3.5. Ijtimoiy taqqoslash sindromi

Facebook'dagi "ideal hayot" obrazlari orqali bola o'zini boshqalar bilan solishtirishga odatlanadi. Bu esa o'zini past baholash, ichki norozilik va stress holatiga olib keladi.

No	Salbiy omil	Tavsifi	Statistik ko'rsatkich (so'rovnoma asosida)
1	Yoshga mos bo'lmagan kontent	18+ kontent, zo'ravonlik, odobsiz memlar va reklamalar	42% bola bunday kontentga duch kelgan
2	Kiberzo'ravonlik (cyberbullying)	Haqorat, masxara, tahdid, psixologik bosim	38% bola kamida bir marta duch kelgan
3	Shaxsiy chegaralarning buzilishi	Begonalar tomonidan shaxsiy rasm yoki ma'lumotlar so'ralishi	25% bola bu kabi holatni boshdan kechirgan
4	Virtual muloqotning ustunligi	Real muloqot o'rnini messenjerdagi muloqot egallab borishi	60% bola messenjerda muloqotni afzal ko'radi
5	Ijtimoiy taqqoslash sindromi	"Ideal hayot" tasvirlari bola o'zini kamsitilgan his qilishiga sabab	Aniq foiz yo'q, ammo so'rovda tez-tez qayd etilgan

4. Muhokama

Ushbu natijalar shuni ko'rsatadiki, Facebook messenjeri bolaning hali shakllanayotgan shaxsiyati uchun xavfli bo'lishi mumkin. Xususan, raqamli aloqaning nazoratsizligi psixologik himoyasiz bolalarni ruhiy izdan chiqaradi. Psixologik izoh: o'ziga past baho berish, depressiv kayfiyat, tashqi ko'rinishdan norozilik, shaxsiy chegaralarning buzilishi – bularning barchasi bolalarda psixotravmatik holatlarning rivojlanishiga sabab bo'ladi (Boyd, 2014).

Ijtimoiy-pedagogik jihat: o'qituvchilar va ota-onalar bolalarni virtual muhitdagi tahdidlar haqida ogoh qilishi, ularga emotsional qo'llab-quvvatlov ko'rsatishi muhim.

5. Xulosa

Facebook messenjeri orqali amalga oshirilayotgan virtual muloqot bolalarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy emas, balki salbiy ta'sir o'tkazayotgani aniqlandi.

Bu xulosa quyidagi tavsiyalarni ilgari surishga imkon beradi:

1. Raqamli gigiyena va xavfsizlik bo'yicha ta'lim maktab dasturlariga kiritilishi kerak;
2. Ota-onalar raqamli monitoring dasturlaridan foydalanishni o'rganishlari kerak;
3. Facebook va boshqa platformalarda avtomatik yosh filtratsiyasi va nazorat mexanizmlari kuchaytirilishi zarur;
4. Psixologik maslahat markazlari maktablarda onlayn zo'ravonlik profilaktikasi yo'nalishida faoliyat yuritishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Livingstone, S. & Helsper, E. J. (2007). Children, risk and safety on the internet. London School of Economics.
2. Boyd, D. (2014). It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens. Yale University Press.
3. G'ofurov T. (2022). Raqamli makonda o'smir shaxsining xavfsizligi. Pedagogik izlanishlar, №3.
4. Karimova Z. (2023). Bolalarda ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik va uning oqibatlar. Psixologiya va hayot, №2.
5. UNICEF (2021). Digital literacy and child protection. www.unicef.org
6. Turakulov A. (2021). OAV psixologiyasi asoslari. Toshkent: Fan nashriyoti.